

# כתובת מישע

יורם גנת, 2007

כך נראת אבן מישע המתוארכת לשנת 850 לפנה"ס.



ציור מס' 1

תעתיק, שנלקח מהויקיפדיה, בכתב עברי בן זמננו, מצוי בעמוד הבא. אותו תעתיק בגופן "HebrewPaleo Mesha" שבניתני, לאחר מרכז הכתוב והוספת רווחים לקבלת צורה הדומה למקור, נראה כך:



כדאי לשים לב כי יש בכתובת שני סוגים של סימני הפרדה. ה- " המפריד בין מלים וה- " | המפריד בין משפטים או פסקאות.

בכתב עברי בן זמננו זה נראה כד (כפי שצינתי, התעתיק נלקח מהויקיפדיה כד שיתכנו מלים שאינן מפוענחות כראוי):

1. אנכ. משע. בנ. כמשמלך. מלכ. מאב. הד
2. יבני : אבי מלכ. על. מאב. שלשנ. שת. ואנכ. מלכ
3. תי. אחר. אבי : ואעש. הבמת. זאת. לכמש. בקרחה : ב[נס. י]
4. שע. כי. השעני. מכל. המלכנ. וכי. הראני. בכל. שנאי : עמר
5. י. מלכ. ישראל. ויענו. את. מאב. ימן. רבן. כי. יאנפ. כמש. באר
6. צה : ויחלפה. בנה. ויאמר. גמ. הא. אענו. את. מאב : בימי. אמר. כדבר
7. וארא. בה. ובבתה : וישראל. אבד. אבד. עלמ. וירש. עמרי. את. א[ר]
8. צ. מהדבא : וישב. בה. ימה. וחצי. ימי. בנה. ארבענ. שת. ויש
9. בה. כמש. בימי : ואבנ. את. בעלמענ. ואעש. בה. האשוח. ואבנ
10. את. קריתנ : ואש. גד. ישב. בארצ. עטרת. מעלמ. ויבנ. לה. מלכ. י
11. שראל. את. עטרת : ואלתחמ. בקר. ואחזה : ואהרג. את. כל. העמ. [מ]
12. הקר. רית. לכמש. ולמאב : ואשב. משמ. את. אראל. דודה. ואס
13. חבה. לפני. כמש. בקרית : ואשב. בה. את. אש. שרנ. ואת. אש
14. מחרת : ויאמר. לי. כמש. לכ. אחז. את. נבה. על. ישראל : וא
15. הלכ. הללה. ואלתחמ. בה. מבקע. השחרת. עד. הצהרמ : ואח
16. זה. ואהרג. כלה. שבעת. אלפנ. גברנ. ו[גר]נ : וגברת. וגר
17. ת. ורחמת : כי. לעשתר. כמש. החרמתה : ואקח. משמ. א[ת. כ]
18. לי. יהוה. ואסחב. המ. לפני. כמש : ומלכ. ישראל. בנה. את
19. יחצ. וישב. בה. בהלתחמה. בי : ויגרשה. כמש. מפני : ו
20. אקח. ממאב. מאתנ. אש. כל. רשה : ואשאה. ביהצ. ואחזה.
21. לספת. על. דיבנ : אנכ. בנתי. קרחה. חמת. היערנ. וחמת
22. העפל : ואנכ. בנתי. שעריה. ואנכ. בנתי. מגדלתה : וא
23. נכ. בנתי. בת. מלכ. ואנכ. עשתי. כלאי. האש[וח למי]נ. בקרב
24. הקר : ובר. אנ. בקרב. הקר. בקרחה. ואמר. לכל. העמ. עשו. ל
25. כמ. אש. בר. בביתה : ואנכ. כרתי. המכרתת. לקרחה. באסר
26. [י]. ישראל : אנכ. בנתי. ערער. ואנכ. עשתי. המסלת. בארננ.
27. אנכ. בנתי. בת. במת. כי. הרס. הא : אנכ. בנתי. בצר. כי. עינ
28. ----- ש. דיבנ. חמשנ. כי. כל. דיבנ. משמעת : ואנכ. מלכ
29. ת[י] ----- מאת. בקרנ. אשר. יספתי. על. הארצ : ואנכ. בנת
30. [י. את. מה]דבא. ובת. דבלתנ : ובת. בעלמענ. ואשא. שמ. את. [...]
31. ----- צאנ. הארצ : וחורננ. ישב. בה. ב[ת ד]וד
32. ----- אמר. לי. כמש. רד. הלתחמ. בחורננ : וארד
33. ----- [ויש]בה. כמש. בימי. ועל[...]. משמ. עש
34. ----- שת. שדק : וא

בתעתיק זה, [xxx] מסמן אותיות שלא ניתן לקרוא אך ניתן לנחש מהתוכן. "-----" מראה מקומות בהם לא ניתן היה לשחזר את האותיות.

### הערות והסברים

הבהרה: הסברים אלה באים מהבנתי בעברית תוך שמוש במילון עברי-עברי. כוון שאיני בלשן, יתכן ויש טעויות בפרושים.

1. הכתיב הוא כתיב חסר ואין כלל שימוש באותיות "א,ה,ו,י" כתנועות ארוכות. כד ימן = ימין
2. סיומת הרבים בכתובת היא "ן" (כמו בארמית). כד: ימן - ימים
3. סיומת נקבה יחיד היא "ת", כמו בפניקית כד: במת - במה:

4. סיומת שייכות גוף שלישי יחיד היא באות "ה" כך **בתה** -> **ביתו**
5. המלה **שת** (שורות 2, 8) פרושה שנה. כמו "שתא" בארמית
6. המלים **הראני** (שורה 4), **ארא** (שורה 8) הן מן השורש "ירא" והן במובן להטיל מורא.
7. **יאנף** (שורה 5) = **ינעס**, בארמית אנפ = כעס
8. **אשוח** (שורות 9, 23) הוא מאגר מים. בעברית **אשיח** (כן, יש מלה כזאת)
9. **אלתחם** (שורות 11,15) = **אתלחם/אלחם** (גם בעברית אומרים, למשל, אסתבך ולא אתסבך)
10. **אראל** - בתרגומים לאנגלית של תוכן הכתובת מצאתי שהדעה היא כי המדובר בסוג כלי קודש שנלקח מהישראלים והובא למקדש כמש. לדעתי מדובר במשהו יותר אכזרי. פרוש המלה **אראל** בעברית היא **מלאך/שליח**. נראה לי לכן שמדובר בדודו של מלך ישראל שנשלח כשליח למואב, נתפס והועלה לקרבן בפני כמש.
11. השימוש בפעל "**אחז**" (שורות 10,14, 20) הוא במובן לקחת/להחזיק/לכבש (כמו במאחז)
12. **רית** (שורה 12). **רתה** בערבית פרושו חמלה/ רחמים/פיוס. אני מנחש שכאן הכוונה לקרבן לכמש כדי לפייסו.
13. **קר** (שורות 11,12,24) וכן **קרן** (ברבים שורה 29) פרושו קרת/קריה/עיר
14. **מבקע השחרת** = **מבקיעת השחר/מצאת השחר**
15. השימוש בפועל "**סחב**" (שורה 18) היא במובן "הבא"
16. **רחמת** (שורה 17) לדעתי פרושו **שפחות**, אולי מהמלה **רחיים** (אלה שנושאות בעול/עובדות קשה)
17. **רשה** (שורה 20) לדעתי הכוונה ל"**ראש**" כלומר מיסע אסף במואב "כל ראש" = את כל האנשים המסוגלים להלחם
18. **לספת** (שורה 21) = **להוסיף**
19. **מכרתת** (שורה 25) = **מחפורת/תעלת מגן**
20. **משמעת** (שורה 28) = **גיוס/מגויס** (זה נחוש שלי, ללא ביסוס, אך מתאים לתוכן)
21. ה- "**בת דוד**", כלומר "**בית דוד**" בשורה 31 הוא במחלוקת בין החוקרים אם כי רבים המסכימים שיש כאן אזכור לבית דוד.

### בניב העברי של השפה הכנענית זה נשמע כך (השתדלתי להיות נאמן למקור)

אנכי מישע בן כמש מלך מואב הדיבני. אבי מלך על מאב שלשים שנים ואנכי מלכתי אחרי אבי. ואבנה הבנה הזאת לכמש בקרחה, בנס ישע, פי הושיעני מכל המלכים וכי הפיל מוראי בכל שונאי.

עמרי מלך בישראל, ויענו את מאב ימים רבים, כי כעס כמש על ארצו, ויחליפו בנו. ויאמר גם הוא ענו את מאב. בימי אמר כדבר הזה. ואפיל מוראי בו ובביתו. וישראל אבד אבדו לעולם.

וירש עמרי את ארץ מהדבא וישבו בה בימיו ובחצי ימי בנו, ארבעים שנה. וישיבה כמש לי בימי. ואבנה את בעל-מעון, ואעשה בה האשיח. ואבנה את קריתו. ואנשי גד ישבו בארץ עטרות מעולם. ויבנה לו מלך ישראל את עטרות. ואלחם בו בבוקר ואחז בה. ואהרוג את כל העם מהקרת, קורבן לכמש ולמואב. ואביא משם את אראל דודו ואביא אותו לפני כמש בקריה. ואושיב בה את אנשי שרון ואת אנשי מחרה.

ויאמר לי כמש. לך אחוז את נבה מישראל. ואלך בלילה. ואלחם בו מצאת השחר עד הצהרים ואחז בה. ואהרוג שבעת אלפים גברים וגרים, וגברות וגרות ושפחות. כי לעשתר כמש החרמה. ואקח משם את כלי יהוה ואביא אותם לפני כמש.

ומלך ישראל בנה את יהץ וישב בה במלחמתו בי. ויגרשו כמש מפני. ואקח ממואב מאתים אנשי חיל. ואבא על יהץ ואחז בה להוסיפה לדיבון.

אנכי בניתי את קרחה, את חומת היערים ואת חומת העפל. ואנכי בניתי שעריה. ואנכי בניתי מגדליה.

ואנכי בניתי בית מלך. ואנכי עשיתי את כל האשיחים בעיר. ובור אין בתוך העיר בקרחה. ואומר לכל העם עשו לכם איש בור בביתו. ואנכי כרתי התעלה לקרחה באסירי ישראל. אנכי בניתי את ערער. ואנכי עשיתי המסילה בארנון. אנכי בניתי את בית במה כי הרוס הוא. אנכי בניתי את בצר כי עיני-----

ואנשי דיבן חמושים כי כל דיבן מגויסת. ואנכי מלכתי ----- מאות בערים אשר הוספתי על הארץ. ואנכי בניתי את מהדבא. ואת בית דבלתן ואת בית בעל-מען. ואביא לשם את ----- צאן הארץ. וחורנים ישבו בה, בית דוד- ----- אמר לי כמש. רד הלחם בחורנים. וארד ----- וישיבה כמש בימי.